विश्वक्सेनाय दातव्यं नैवेद्यं तच्छतांशकम् ।
पादोदकं प्रसादञ्च लिङ्गे चण्डेश्वराय च ॥ * ॥
तद्विधिश्चोक्तः ।
मुख्यादीशानतः पात्रान्नैवेद्यांशं समुद्धरेत् ।
सर्व्वदेवस्वरूपाय पराय परमेष्ठिने ॥
श्रीकृष्णसेवायुक्ताय विश्वक्सेनाय ते नमः ।
इत्युक्ता श्रीहरेर्व्वामे तीर्थक्लिन्नं समर्पयेत् ।
शतांशं वा सहस्रांशमन्यथा निष्फलं भवेत् ॥
पश्चाच्च बलिरित्यादिश्लोकावुच्चार्य्य वैष्णवः ।
सर्व्वेभ्यो वैष्णवेभ्यस्तं शतांशं विनिवेदयेत् ॥ * ॥
तौ च श्लोकौ ।
बलिर्व्विभीषणो भीमः कपिलो नारदोऽर्ज्जुनः ।
प्रह्लादश्चाम्बरीषश्च वसुर्वायुसुतः शिवः ॥
विश्वक्सेनोद्धवाक्रूराः सनकाद्याः शुकादयः ।
श्रीकृष्णस्य प्रसादोऽयं सर्व्वे गृह्णन्तु वैष्णवाः ॥ इति ।
इदं यद्यपि युज्येत दर्पणार्पणतः परम् ।
तथापि भक्तवात्सल्यात् कृष्णस्यात्रापि सम्भवेत् ॥
अथ बलिदानमाहात्म्यम् । नारसिंहे ।
ततस्तदन्नशेषेण पार्षदेभ्यः समन्ततः ।
पुष्पाक्षतैर्व्विमिश्रेण बलिं यस्तु प्रयच्छति ॥
बलिना वैष्णवेनाथ तृप्ताः सन्तो दिवौकसः ।
शान्तिं तस्य प्रयच्छन्ति श्रियमारोग्यमेव च ॥”
इति श्रीहरिभक्तिविलासे ८ विलासः ॥

देवोद्देशेन यथाविधिपूजोपहारत्यागः । दुर्गादिदेवतोद्देशेन सङ्कल्पपूर्ब्बकच्छागादिपशुघातनम् । यथा,—
“बलिदानेन सततं जयेच्छत्रून् नृपान् नृप ! ॥”
इति कालिकापुराणम् ॥

अस्य विधिनिषेधौ बलिशब्दे द्रष्टव्यौ ॥ * ॥ अथ बलिदानक्रमः । स्वयमुत्तराभिमुखः पूर्ब्बाभिमुखं बलिं अव्यङ्गावयवं सुन्दरं हृष्टपुष्टं माल्यं कण्ठे वेष्टयित्वा स्नातं समानीय कृताञ्जलिः पठेत् ।
“ॐ वाराही यमुना गङ्गा करतोया सरस्वती ।
कावेरी चन्द्रभागा च सिन्धुभैरवसागराः ॥
पशुस्नानविधानाय सान्निध्यमिह कल्पय ॥”
इति तीर्थान्यावाह्य ॐ अग्निः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतल्लोकमजयत्तस्मिन्नग्निः स ते लोको भविष्यति तं जेष्यसि पिबैता अपः । ॐ वायुः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतल्लोकमजयत्तस्मिन् वायुः स ते लोको भविष्यति तं जेष्यसि पिबैता अपः । ॐ सूर्य्यः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतल्लोकमजयत् तस्मिन् सूर्य्यः स ते लोको भविष्यति तं जेष्यसि पिबैता अपः । ॐ वाचन्ते शुन्धामि प्राणांस्ते शुन्धामि श्रोत्रन्ते शुन्धामि मेढ्रन्ते शुन्धामि पायुन्ते शुन्धामि । मनस्त आप्यायतां वाक् त आप्यायतां प्राणस्त आप्यायतां चक्षुस्त आप्यायतां श्रोत्रन्त आप्यायतां यत्ते क्रूरं यदा स्थितं तत्त आप्यायतां तत्ते निष्ठायतां तत्ते शुध्यतु शमहोभ्यः स्वाहा । इति मन्त्रैः स्नापयित्वा ॐ मेघाकारस्तम्भमध्ये पशुं बन्धय बन्धय सर्व्वाङ्गाद्यवयवं पशुं बन्धय बन्धय ब्रह्माण्डखण्डरूपस्तम्भे पशुं बन्धय बन्धय हुः फट् स्वाहा ॐ ह्रां ह्रीं ह्रूं चां चण्डिकायै इमं पशुं प्रोक्षामि स्वाहा । इति प्रोक्षणम् । ततः सर्व्वाङ्गाद्यवयवं पशुं मोक्षं कुरु कुरु स्वाहेति मोक्षं कृत्वा क्षमस्वेति ललाटे सिन्दूरं दत्त्वा ॐ छागपशवे नम इति पाद्यादिकं दत्त्वा एतदधिपतये ॐ अग्नये नमः एतत्सम्प्रदानीयायै ह्रीं दुर्गायै नमः इति पुष्पं दत्त्वा पश्वोरङ्गदेवताः पूजयेत् । यथा, शिरसि ॐ रुधिरवदनायै नमः ललाटे ॐ शाङ्करायै नमः भ्रूमध्ये ॐ भद्रायै नमः चक्षुषोः ॐ त्रिनेत्रायै नमः कर्णयोः ॐ पार्व्वत्यै नमः घ्राणे ॐ गौर्य्यै नमः चिबुके ॐ चण्डिकायै नमः दन्तपङ्क्तौ ॐ उग्रचण्डिकायै नमः जिह्वायां ॐ चण्डघण्टायै नमः मुखे ॐ विरूपाक्षायै नमः ग्रीवायां ॐ चण्डायै नमः । पृष्ठे ॐ महाभैरव्यै नमः उदरे ॐ वैष्णव्यै नमः चतुष्पदे ॐ चण्डप्रियायै नमः पार्श्वयोः ॐ सर्व्वैश्वर्य्यै नमः कटिदेशे ॐ विरूपाक्षायै नमः खुराग्रे ॐ कौशिक्यै नमः लाङ्गूले ॐ प्रहर्षिण्यै नमः सर्व्वाङ्गेषु पश्वधिष्ठातृदेवताभ्यो नमः । इति संपूज्य उत्सृजेत् । विष्णुः ॐ तत् सदद्याश्विने मासि शुक्ले पक्षे अमुकतिथौ वार्षिकशरत्कालीनदुर्गामहोत्सवे अमुकगोत्रस्य श्रीअमुकस्य दुर्गाप्रीतिकामनया दुर्गादेव्यै इमं पशुं वह्निदैवतं तुभ्यमहं घातयिष्यामि इत्युत्सृज्य कृताञ्जलिः पठेत् ।
“ॐ छाग ! त्वं बलिरूपेण मम भाग्यादुप-
स्थितः ।
प्रणमामि ततः सर्व्वरूपिणं बलिरूपिणम् ॥
यज्ञार्थे पशवः सृष्टाः स्वयमेव स्वयम्भुवा ।
अतस्त्वां घातयिष्यामि तस्माद्यज्ञे वधोऽवधः ॥
पशुयोनिप्रसूतोऽसि पूजाहोमादिकर्म्मसु ।
तुष्टा भवतु सा देवी सरक्तपिशितैस्तव ॥
चण्डिकाप्रीतिदानेन दातुरापद्विनाशन ।
चामुण्डाबलिरूपाय बले ! तुभ्यं नमोऽस्तु ते ॥”
ततः “पशुपाशाय विद्महे शिरश्छेदाय धीमहि । तन्नः पशुः प्रचोदयात् ।” इति कर्णे जपेत् । ततः खड्गमानीय ह्रीं इति बीजाक्षरं लिखित्वा ध्यायेत् ।
“कृष्णं पिनाकपाणिञ्च कालरात्रिस्वरूपिणम् ।
उग्रं रक्तास्यनयनं रक्तमाल्यानुलेपनम् ॥
रक्ताम्बरधरञ्चैव पाशहस्तं कुटुम्बिनम् ।
पिबमानञ्च रुधिरं भुञ्जानं क्रव्यसंहतिम् ॥”
एवं खड्गं ध्यात्वा गृहीत्वा,
“ॐ रसनात्वं चण्डिकायाः सुरलोकप्रसाधकः ।”
इत्यभिमन्त्र्य ऐं ह्रीं खड्गाय नम इति पाद्यादिभिः संपूज्य पुनर्मुष्टौ ॐ महादेवाय नमः । धारे ॐ यमाय नमः । अग्रे ॐ ब्रह्मणे नमः ।
“ॐ असिर्व्विशसनः खड्गस्तीक्ष्णधारो दुरा-
सदः ।
श्रीगर्भो विजयश्चैव धर्म्मपाल ! नमोऽस्तु ते ॥
इत्यष्टौ तव नामानि स्वयमुक्तानि वेधसा ।
नक्षत्रं कृत्तिका तुभ्यं गुरुर्देवो महेश्वरः ॥
हिरण्यञ्च शरीरन्ते धाता देवो जनार्द्दनः ।
पिता पितामहो देवस्त्वं मां पालय सर्व्वदा ॥
नीलजीमूतसङ्काशस्तीक्ष्णदंष्ट्रः कृशोदरः ।
भावशुद्धो मर्षणश्च अतितेजास्तथैव च ॥”
ॐ तीक्ष्णदंष्ट्राय नम इति पुष्पं दत्त्वा आं ह्रीं फट् इति खड्गमादाय ॐ कालि कालि वज्रेश्वरि लौहदण्डायै नम इति जपित्वा छागस्य ग्रीवायां खड्ग ! त्वं शीघ्रं छिन्धि छिन्धि फट् फट् स्वाहा । इति पूर्व्वाभिमुखं बलिं स्वयमुत्तरामुखः उत्तराभिमुखं बलिं स्वयं पूर्व्वाभिमुखो वा सकृत्प्रहारेण छिन्द्यात् । ततो मृण्मयादिपात्रे रुधिरमादाय चतुर्भागं कृत्वा ऐशान्यां ॐ विदारिकायै नमः आग्नेय्यां ॐ पूतनायै नमः नैरृत्यां ॐ पापराक्षस्यै नमः वायव्यां ॐ कौशिक्यै नमः । ॐ तत् सदद्यामुके मासि अमुकपक्षेऽमुकतिथौ वार्षिकशरत्कालीनदुर्गामहोत्सवे अमुकगोत्रस्य श्रीअमुकस्य दशवर्षावच्छिन्नश्रीदुर्गाप्रीतिकामः श्रीदुर्गादेव्यै छागपशुरुधिरं दास्यामि इति सङ्कल्प्य ।
“ॐ कालि कालि महाकालि कालिके पाप-
नाशिनि ।
शोणितञ्च बलिं गृह्ण वरदे वामलोचने ॥”
एष रुधिरबलिः ॐ दक्षयज्ञेति मन्त्रेण दद्यात् । ततः ऐं ह्रीं श्रीं कौशिकि रुधिरेणाप्यायतामिति वदेत् । ततः शिरसि ज्वलद्दशां दत्त्वा ॐ तत् सदद्यामुके मास्यमुकपक्षेऽमुकतिथौ वार्षिकशरत्कालीनदुर्गामहोत्सवे अमुकगोत्रस्य श्रीअमुकस्य श्रीमद्दुर्गादर्शनाभिवन्दनस्पर्शनाभिपूजनस्नपनतर्पणजनितपूर्ब्बपूर्ब्बाधिकपुण्यप्राप्तिकामो दुर्गादेव्यै सप्रदीपच्छागपशुशीर्षं दास्यामीति सङ्कल्प्य एष सप्रदीपच्छागपशुशीर्षबलिः ह्रीं दुर्गायै नम इत्युत्सृजेत् ।
“ॐ जय त्वं सर्व्वभूतेशि सर्व्वभूतसमावृते ।
रक्ष मां निजभूतेभ्यो बलिं भुङ्क्ष्व नमो-
ऽस्तु ते ॥
ततः खड्गरुधिरमादाय ।
“ॐ यं यं स्पृशामि पादेन यं यं पश्यामि
चक्षुषा ।
स स मे वश्यतां यातु यदि शक्रसमो भवेत् ॥”
इति ललाटे तिलकं कुर्य्यात् । मेषघाते तु मेषेत्यूहेन योज्यम् । मेषरुधिरदाने तु एकवर्षावच्छिन्नदुर्गाप्रीतिकामः । प्रभूतबलिदाने तु द्वौ वा त्रीन् वा अग्रतः कृत्वा संप्रोक्ष्य तत्तत्पशुभ्यो नम इति संपूज्य छाग त्वमित्येकवचनानूहेन प्रयोगः । पश्वन्तरेऽप्येवम् । वाक्ये तु एतान् पशून् तुभ्यमहं घातयिष्ये । रुधिरदाने तु एतान् रुधिरबलीन् दास्यामि इति सङ्कल्प्य प्रत्येकेन दद्यात् शीर्षदानमप्येवम् । ततो मूलमन्त्रं यथाशक्ति जप्त्वा समर्प्य प्रणमेदिति नन्दिकेश्वरपुराणोक्तपद्धतिः ॥ * ॥